

Krivična djela terorizma u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine

Akademik prof. dr Miodrag N. Simović

redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Bihaću, profesor emeritus, msimovic@anubih.ba, <https://orcid.org/0000-0001-5116-680X>

Prof. dr Vladimir M. Simović

tužilac Tužilaštva BiH, redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci, e-mail: vlado_s@blic.net, <https://orcid.org/0009-0002-9640-6488>

Apstrakt: Definicije terorizma su obično složene i kontroverzne i zbog poznatog intenziteta nasilja terorizam je u svojoj popularnoj upotrebi razvio intenzivnu stigmju. Prvi put je skovan 1790. godine da označi teror koji su revolucionari koristili tokom Francuske revolucije protiv svojih protivnika. Rad je strukturisan u tri temeljna dijela. U prvom dijelu analiziraju se krivična djela terorizma u međunarodnom krivičnom pravu. U drugom dijelu rada razmatra se terorizam u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine (krivični zakoni Bosne i Hercegovine i drugi krivični zakoni u Bosni i Hercegovini). Treći dio rada problematizira pripremanje krivičnih djela terorizma u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine, i to uopšte, u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine i Krivičnom zakoniku Republike Srpske. Članak pokazuje kako je Bosna i Hercegovina riješila pitanje zakonodavnog okvira djela terorizma.

Ključne riječi: terorizam, krivično djelo, krivični zakon, odgovornost, međunarodni standardi.

Primljen / Received: 19. april 2024. / April 19, 2024

Prihvaćen / Accepted: 20. april 2024. / April 20, 2024

UVOD

Polazeći od relevantnih međunarodnih dokumenata univerzalnog, odnosno regionalnog karaktera, u Bosni i Hercegovini je u krivičnom zakonodavstvu propisana krivična odgovornost i kažnjivost za više krivičnih djela terorizma (Satzger, 2018:89-101). Zavisno od vrste propisa koji uređuje ovu materiju, propisani su različiti zakonski opisi, sadržina, elementi biča, karakteristike, te oblici ili vidovi ispoljavanja više krivičnih djela terorizma (Simović, 2003: 95–122; Simović, Simović, 2011: 77–99; Stanković, 2018:94-99).

Krivični zakon Bosne i Hercegovine¹ (KZBiH) predviđa više krivičnih djela terorizma u glavi sedamanestoj pod nazivom: "Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom". To su sljedeća krivična djela: a) terorizam (član 201.), b) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202.), c) javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 202a.), d) vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202b.), e) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c.) i f) organizovanje terorističke grupe (član

202d.), gdje posljednja dva djela predstavljaju kažnjive pripremne radnje (prethodni stadijum) za uspješno i efikasno izvršenje krivičnog djela terorizma iz člana 201.

Na nešto drugačiji način krivična djela terorizma predviđa Krivični zakon Federacije BiH² (KZFBiH) u glavi osamnaestoj pod nazivom: "Krivična djela terorizma", gdje su propisana sljedeća djela: a) uzimanje talaca (član 200.), b) terorizam (član 201.) i c) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202.). S druge strane, Krivični zakon Brčko distrikta BiH³ (KZBDBiH) u glavi osamnaestoj koja nosi naziv: "Krivična djela terorizma" predviđa istovrsna, istoimena krivična djela, sa identičnim zakonskim opisom i karakteristikama kao i prethodni zakonski tekst. To su: a) uzimanje talaca (član 197.), b) terorizam (član 198.) i c) finansiranje terorističkih djelatnosti (član 199.).

Konačno, Krivični zakonik Republike Srpske⁴ u glavi dvadesettrećoj pod nazivom: "Krivična djela terorizma"

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023.

² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 75/2017 i 31/2023.

³ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine broj 19/2020.

⁴ Službeni glasnik Republike Srpske br. 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021 i 73/2023.

predviđa djelo "Terorizam" (član 299.), kao i djelo uzimanje talaca (član 305.). Međutim, za razliku od zakonskih tekstova sa primjenom u Federaciji BiH, odnosno u Brčko distriktu BiH, u Republici Srpskoj su izričito propisane određene pripreme radnje za izvršenje krivičnog djela terorizma kao samostalne inkriminacije. To su sljedeće inkriminacije: a) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 300.), b) stvaranje terorističkih grupa ili organizacija (član 301.), c) javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 302.), d) vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela (član 303.) i e) formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (član 304.).

Iz navedenih zakonskih rješenja kao krivična djela pripremanja terorizma smatraju se: 1) u KZBiH: a) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c.) i b) organizovanje terorističke grupe (član 202d.) i 2) u KZRS: a) stvaranje terorističkih grupa ili organizacija (član 301.), b) vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela (član 303.) i c) formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (član 304.).

KRIVIČNA DJELA TERORIZMA U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU

U cilju suzbijanja krivičnih djela terorizma u različitim pojavnim oblicima ili vidovima ispoljavanja u oblasti međunarodnog krivičnog prava, putem univerzalnih ili regionalnih međunarodnih dokumenata, uspostavljen je efikasan sistem pravila za utvrđivanje krivične odgovornosti i kažnjivosti njihovih učinilaca (Sijerčić Čolić, 2012:345-365). Slična je situacija sa postavljanjem temelja za inkriminaciju pripremanja krivičnih djela terorizma u nacionalnim, internim krivičnim zakonodavstvima.

Na univerzalnom nivou, u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija, usvojeno je više međunarodnih dokumenata sa ciljem sprječavanja i suzbijanja terorizma, odnosno pojedinih njegovih oblika i vidova ispoljavanja (Henriksen, 2019:121-129). To su: 1) Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova (1970.), 2) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (1971.), 3) Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente (1973.), 4) Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca (1979.), 5) Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (1980.), 6) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima koji opslužuju međunarodnu civilnu avijaciju, kao dopuna Konvencije o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (1971.), 7) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe (1988.), 8) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata protiv bezbjednosti fiksnih platformi lociranih u priobalnom pojasu (1988.), 9) Međunarodna konvencija o sprječavanju terorističkih akata bombama (1997.) i 10) Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (1999.) (Zovko, 2022:73-77).

Pored univerzalnih međunarodnih dokumenata koji su donijeti u okviru ili pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija, u okviru Savjeta/Vijeća Evrope usvojeno više međunarodnih dokumenata koji imaju primarni cilj suzbijanje, odnosno sprječavanje terorizma, kao i drugih srodnih nedozvoljenih, protivpravnih djelatnosti (Marković, 2012:503-520). To su sljedeći regionalni međunarodni dokumenti: a) Evropska konvencija o suzbijanju terorizma (1977.), b) Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (2005.), c) Protokol o izmjenama Evropske konvencije o suzbijanju terorizma (2003.) i d) Konvencija Savjeta Evrope o pranju, traženju, zapljeni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (2005.) (Derenčinović, 2021:107-121).

Evropska konvencija o suzbijanju terorizma⁵ predstavlja temeljni evropski regionalni dokument koji uspostavlja sistem jedinstvene i organizovane akcije nadležnih državnih organa u suzbijanju različitih oblika i vidova ispoljavanja krivičnih djela terorizma (Ivanović, 2015:110-135). Konvencija (član 1.) isključuje shvatanje da se krivična djela terorizma smatraju političkim krivičnim djelom, krivičnim djelom u vezi sa političkim krivičnim djelom ili pak krivičnim djelom koje je inspirisano političkim motivima.

Ova konvencija u krivična djela terorizma ubraja (Jovašević, 2009:18-41): a) krivično djelo obuhvaćeno poljem primjene Konvencije za suzbijanje nezakonitog zarobljavanja vazdušnih letelica (1970.), b) krivično djelo obuhvaćeno poljem primjene Konvencije za suzbijanje nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti civilne avijacije (1971.), c) teško krivično djelo koje predstavlja napad na život, tjelesni integritet ili slobodu lica sa pravom na međunarodnu zaštitu, uključujući i diplomatsko osoblje, d) krivično djelo koje obuhvata otmicu, uzimanje talaca ili samovoljno lišavanje slobode, e) krivično djelo koje obuhvata upotrebu bombi, granata, raketa, automatskog vatrenog oružja i eksplozivnih pisama ili paketa u mjeri u kojoj takvo korišćenje predstavlja opasnost za ljude, f) pokušaje činjenja prethodno navedenih krivičnih djela ili učešće u svojstvu saučesnika u izvršenju ili pokušaju izvršenja takvog krivičnog djela, g) krivično djelo u okviru djelokruga Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente (1973.), h) krivično djelo u okviru djelokruga Međunarodne konvencije protiv uzimanja talaca (1979.), i) krivično djelo u okviru djelokruga Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (1980.) i j) krivično djelo u okviru djelokruga Protokola o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima koji služe međunarodnoj civilnoj avijaciji (1988.) (Škulić, 2022:121-132).

Član 2. Konvencije određuje sistem krivičnih djela terorizma. Tako se ne smatra političkim krivičnim djelom, krivičnim djelom povezanim sa političkim krivičnim dje-

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori broj 14/2007.

lom ili krivičnim djelom inspirisanim političkim motivima - bilo koji akt teškog nasilja koji nije naveden u članu 1. Konvencije, a koji je uperen protiv života, tjelesnog integriteta ili slobode lica (Stanković, 2014:101-118). Među ovim krivičnim djelima se posebno ističu: a) krivično djelo u okviru djelokruga Konvencije o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe (1988.), b) krivično djelo u okviru djelokruga Protokola o suzbijanju nezakonitih akata protiv bezbjednosti nepokretnih platformi koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu (1988.), c) krivično djelo u okviru djelokruga Međunarodne konvencije o sprječavanju terorističkih napada bombama (1997.) i d) krivično djelo u okviru djelokruga Međunarodne konvencije o suzbijanju finansiranja terorizma (1999.) (Jovanović, 2022:81-86).

Konvencija (član 3.) izričito propisuje odgovornost i kažnjivost za: a) pokušaj izvršenja krivičnih djela terorizma, b) saučesništvo u izvršenju ili pokušaju izvršenja krivičnih djela terorizma i c) organizovanje izvršenja ili navođenja drugih lica u izvršenju krivičnih djela terorizma (Buljubašić, Azinović, 2023:117-124).

Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (2005.) naglašava da krivična djela terorizma, ko god da je njihov učinilac, ni pod kakvim okolnostima ne mogu biti opravdana razlozima političke, filozofske, ideološke, rasne, etničke, vjerske ili neke druge slične prirode, uz podsjećanje na obavezu svih strana ugovornica da spriječe takva krivična djela i da ih, ako nisu bila spriječena, krivično gone i obezbijede da ona budu kažnjiva kaznama kod kojih se uzima u obzir sva težina prirode tih djela. Svrha njenog donošenja (stav 2.) je da se pojačavaju naponi država ugovornica u sprječavanju terorizma i njegovih negativnih posljedica po cjelovito uživanje ljudskih prava, posebno prava na život i pomoću mjera koje treba da budu preduzete na nacionalnom nivou i kroz međunarodnu saradnju, uz dužnu pažnju posvećenu primjenjivim višestranim ili dvostranim ugovorima ili sporazumima među stranama ugovornicima. Ova konvencija definiše osnove za inkriminaciju "regrutovanja za terorizam" (član 6.) kao krivično djelo. U smislu ove konvencije, "regrutovanje za terorizam" označava podstrekivanje drugog lica da počini krivično djelo terorizma ili da učestvuje u izvršenju takvog djela ili da stupi u udruženje ili grupu, kako bi doprinijelo da to udruženje ili grupa izvrši jedno ili više terorističkih djela (Simović et al., 2022:141-149).

Sledeće pripremne radnje pod nazivom: "Obuka za terorizam" Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (član 7.) definiše kao davanje uputstava za proizvodnju ili korišćenje eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili za druge specifične metode ili tehnike, u cilju izvršenja ili doprinošenja izvršenju krivičnih djela terorizma, uz svijest o tome da će vještine kojima se lice podučava biti korišćene u tu svrhu (Ramić, 2019:78-91). Konačno, Konvencija (čl. 8-10.) predviđa takođe krivičnu odgovornost i kažnjivost za: a) započinjanje (pokušaj) krivičnog djela terorizma (član 8.), b) učešće u

vidu saučesništva u izvršenju krivičnog djela terorizma (član 9.), c) organizovanje ili usmjeravanje drugih lica na izvršenje krivičnog djela terorizma, d) doprinošenje izvršenju jednog ili više krivičnih djela terorizma kada je učinilac grupa lica koja postupaju sa zajedničkom svrhom (Brkić, 2017:109-121). To je namjerni (umišljajni) doprinos koji je: 1) pružen u cilju unapređivanja krivičnog djelovanja ili krivične svrhe grupe, kada takva aktivnost ili svrha obuhvataju izvršenje krivičnih djela i 2) izvršen uz poznavanje namjere grupe da izvrši krivično djelo i e) odgovornost pravnih lica za učešće u krivičnom djelu terorizma (koja može da se javi kao: krivična, građanska ili upravna), pri čemu se ne dovođa u pitanje krivičnu odgovornost fizičkih lica koja su neposredni izvršioci takvih krivičnih djela (Pavišić, Kamber, Parenta, 2016:79-96).

TERORIZAM U KRIVIČNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

Krivični zakon Bosne i Hercegovine

Krivično djelo "Terorizam" (član 201. KZBiH) se sastoji u činjenju terorističkog akta sa ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini ili sa ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije (Stojanović, Delić, 2013:379-381). Objekt zaštite je dvojako određen kao: a) ustavno uređenje i sigurnost Bosne i Hercegovine i b) međunarodna sigurnost (političke, ustavne, privredne ili društvene strukture druge, bilo koje strane države ili bilo koje univerzalne ili regionalne međunarodne organizacije).

Radnja izvršenja djela se sastoji u činjenju terorističkog akta (Turković et al., 2013:147). Radi se o aktu koji može biti preduzet u trostrukoj namjeri (cilju): a) da se ozbiljno (dakle, u većoj mjeri, obimu ili intenzitetu ili u dužem trajanju) zastraši stanovništvo (u smislu izazivanja osjećanja straha i lične i imovinske nesigurnosti kod građana, po čemu je ovo krivično djelo i dobilo svoj zakonski naziv), b) da se prisile (prinude u smislu fizičkog ili psihičkog uticanja, pritiska na volju, odluku drugog) organi vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodna organizacija da nešto učini ili ne učini i c) da se ozbiljno (u većoj mjeri, intenzitetu ili obimu, odnosno u dužem trajanju) destabiliziraju ili unište političke, ustavne, privredne ili društvene strukture Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije (Stojanović, Kolarić, 2020:178-192).

Teroristički akt predstavlja preduzimanje umišljajne djelatnosti koja s obzirom na svoju prirodu i kontekst može ozbiljno da ošteti državu ili međunarodnu organizaciju kao što su: a) napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt, b) napad na fizički integritet lica, c) protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenim ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugog lica,

s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da nešto izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca, d) nanošenje velike štete (imovinskog, ekonomskog, materijalnog karaktera) objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacijski sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete, e) otmica aviona, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba (u smislu preusmjerenja leta, plovidbe ili putovanja u drugom pravcu od onog koji je bio očekivan, po pravilu, u konkretnom slučaju), f) proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdjevanje, korišćenje ili osposobljavanje za korišćenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, g) ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života, h) ometanje ili zaustavljanje snabdjevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života i i) prijetnja (neposredna ili posredna, najava, stavljanje u izgled, usmeno ili u pisanoj formi) preduzimanjem neke od navedenih radnji (Šikman, 2021:81-95).

Učinilac djela terorizma može biti svako lice – *delicta communia*, dok je u pogledu krivice potreban direktni umišljaj koji karakteriše neka od navedenih namjera učinioaca, bez obzira na to da li je takva namjera u konkretnom slučaju uopšte ostvarena. Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje pet godina.

Krivično djelo terorizma, pored osnovnog oblika, ima još dva teža, kvalifikovana oblika ispoljavanja.

Prvi teži oblik djela postoji ako je usljed preduzete radnje izvršenja osnovnog djela u bilo kom vidu ispoljavanja iz nehata (kao oblika krivice učinioaca) nastupila teža posljedica povrede u vidu smrti jednog ili više lica. Ovdje se radi o djelu koje je kvalifikovano težom posljedicom, koja nastaje (nalazi se u uzročno-posljedičnoj vezi) kao rezultat preduzete radnje izvršenja, sa blažim oblikom krivice – iz nehata. Teža posljedica se manifestuje u uništenju, lišenju života (prouzrokovanju smrtno posljedice) jednog ili više lica usljed upotrijebljenog načina ili sredstva, odnosno prirode ili karaktera preduzete radnje izvršenja u konkretnom slučaju (Amidžić, 2017:75-83). Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje osam godina.

Drugi teži oblik djela postoji ako je učinilac prilikom preduzimanja radnje izvršenja osnovnog djela sa umišljajem lišio života neko lice. Ovo najteže djelo terorizma karakteriše umišljajno lišenje (oduzimanje) života nekog, bilo kog lica, usljed preduzete radnje izvršenja. Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

Krivično djelo terorizma ima, pored osnovnog i težih oblika, i poseban oblik ispoljavanja. Poseban oblik ovog

krivičnog djela, za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina, postoji u slučaju nabavljanja ili pripremanja sredstava ili uklanjanju prepreka ili preduzimanju druge radnje kojom se stvaraju uslovi za izvršenje ovog krivičnog djela. Ovdje su, zapravo, inkriminisane pripreme radnje kao samostalna radnja izvršenja zbog posebno ispoljenog stepena težine, odnosno društvene opasnosti. To su sljedeće djelatnosti: a) nabavljanje ili pripremanje sredstava za izvršenje terorističkog akta, b) uklanjanje prepreka za izvršenje terorističkog akta i c) preduzimanje drugih radnji kojom se stvaraju uslovi za izvršenje terorističkog akta (Šikman, 2018:21-42).

Drugi krivični zakoni u Bosni i Hercegovini

Svi drugi krivični zakoni sa primjenom u Bosni i Hercegovini takođe propisuju krivično djelo terorizma sa različitim zakonskim opisima, te oblicima/vidovima ispoljavanja.

KZFBiH (član 201.) predviđa na nešto drugačiji način krivično djelo "Terorizam". Ovo se djelo sastoji u učinjenju terorističkog čina s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti u Federaciji da nešto učini ili ne učini ili s ciljem ozbiljnog narušavanja ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura jedinica u Federaciji BiH (Blagojević, 2017: 91-105). Za razliku od terorizma, kao prethodnog krivičnog djela iz KZBiH, objekat zaštite u ovom slučaju nije međunarodna sigurnost (kroz ugrožavanje ili povredu druge inostrane države ili pak neke međunarodne organizacije). Ovdje se, u smislu objekta zaštite, javlja dvojak skup vrijednosti: a) organi vlasti u Federaciji BiH i b) osnovne političke, ustavne, privredne ili društvene strukture jedinica u Federaciji BiH.

Radnja izvršenja djela je određena kao izvršenje, preduzimanje terorističkog čina. Sam teroristički čin (stav 4.) sastoji se u umišljajnom (namjernom) preduzimanju bilo koje od više zakonom alternativno propisanih radnji koja mora da ispunjava dva uslova. To su (Škrbić, 2017:59-68): a) da je preduzeta radnja izvršenja koja s obzirom na svoju prirodu ili okolnost u konkretnom slučaju može ozbiljno (u znatnoj mjeri, većem obimu, intenzitetu ili u dužem trajanju) oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju i b) da je radnja izvršenja preduzeta sa određenim ciljem (koji postoji na strani učinioaca u vrijeme izvršenja djela, koji karakteriše direktan umišljaj kao oblik krivice, ali koji ne mora biti ostvaren u svakom konkretnom slučaju). Taj cilj se javlja u više oblika kao: 1) cilj ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti u Federaciji da nešto učini ili ne učini (propusti) ili 2) cilj ozbiljnog narušavanja ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura jedinica u Federaciji BiH (Petrović, Jovašević, 2005: 69-70).

Radnju izvršenja djela terorizma čine sledeće, alternativno, zakonom propisane djelatnosti (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007:469): a) napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt, b) napad na tjelesnu cjelovitost/inte-

gritet lica, c) protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenom ili na drugi način lišenje ili ograničavanje slobode kretanja drugom licu, s ciljem da se ono ili drugo lice prisili/prinudi da nešto učini, ne učini ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca, d) nanošenje velike štete objektima Federacije BiH ili javnim objektima, prometnom/saobraćajnom sistemu, postrojenjima infrastrukture, uključujući informatički sistem, nepokretnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete, e) otmica vazduhoplova, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili prevoza robe, f) proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdjevanje, korišćenje ili osposobljavanje za korišćenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnih materija, te istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnih materijala, g) ispuštanje opasnih materijala ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s ciljem ugrožavanja ljudskih života, h) ometanje ili zaustavljanje snabdjevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s ciljem ugrožavanja ljudskih života i) prijetnja izvršenjem neke od navedenih djelatnosti.

Učinilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje cilj učinioaca u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja. Za osnovno djelo terorizma KZFBiH propisuje kaznu zatvora najmanje tri godine.

KZBDBiH (član 198.) predviđa krivično djelo "Terorizam" na identičan način, sa istim zakonskim opisom, propisanim kaznama, te osnovnim i kvalifikovanim oblicima ispoljavanja kao i KZFBiH. Tako, ovo djelo čini lice koje izvrši teroristički čin s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti u BDBiH da nešto učini ili ne učini ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura ili vrijednosti BDBiH (Simović, Simović, 2021:42-43). Ovdje se, dakle, kao objekat zaštite javljaju organi vlasti u BDBiH, odnosno osnovne političke, ustavne, privredne ili društvene strukture ili vrijednosti BDBiH. Za osnovno djelo je propisana kazna zatvora od najmanje tri godine.

Krivično djelo terorizma (član 201. KZFBiH i član 198. KZBDBiH) ima takođe dva identična teža oblika ispoljavanja kao i KZBiH.

Prvi teži oblik djela (stav 2.) predstavlja djelo kvalifikovano težom posljedicom. Ono postoji ako je usljed preduzete radnje izvršenja osnovnog djela u bilo kom vidu ispoljavanja nastupila nastupila smrt jednog ili više lica. Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje pet godina.

Najteži oblik krivičnog djela terorizma (stav 3.) postoji ako je pri izvršenju osnovnog oblika krivičnog djela, prilikom preduzimanja neke od zakonom alternativno propisanih radnji izvršenja - neko lice sa umišljajem lišeno života. Ovde je teža posljedica - smrt (uništenje ili lišenje života nekog lica) ostvarena sa umišljajem učinioaca kao oblikom krivice. Za ovo najteže djelo terorizma je alternativno pro-

pisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

Konačno, u KZRS (član 299.) krivično djelo "Terorizam" za objekat zaštite ima dvojak skup vrijednosti. To su: a) organi vlasti Republike Srpske i b) osnovne ustavne, političke, ekonomske ili društvene strukture Republike Srpske. Djelo "terorizma" se, prema ovom zakonskom rješenju, sastoji u preduzimanju više alternativno zakonom propisanih djelatnosti u cilju ozbiljnog zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti Republike Srpske da nešto izvrše ili ne izvrše ili u cilju ozbiljnog narušavanja ili uništavanja osnovnih ustavnih, političkih, ekonomskih ili društvenih struktura Republike Srpske - da izvrši neko od zakonom taksativno navedenih krivičnih djela koje može nanijeti ozbiljnu štetu Republici Srpskoj (Turković et al., 2013:147).

Radnju izvršenja djela čine sljedeće zakonom alternativno predviđene djelatnosti (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007:469): a) napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt, b) napad na tjelesni integritet nekog lica, c) protivpravno zatvaranje lica, držanje zatvorenog lica ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugom licu s ciljem da se on ili neko drugi prisili da nešto učini, ne učini ili trpi ili uzimanje talaca, d) nanošenje velike štete objektima Republike Srpske ili javnim objektima, saobraćajnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informatički sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, na javnom mestu ili u privatnoj imovini i vjerovatno je da će ta šteta ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne materijalne štete, e) otmica vazduhoplova, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili prevoza robe, f) proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdjevanje, korišćenje ili osposobljavanje za korišćenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnih materijala, te istraživanje i razvoj biološkog, hemijskog ili radioaktivnih materijala, kao i posjedovanje ili korišćenje uređaja za aktiviranje ili emitovanje radioaktivnog ili jonizirajućeg zračenja, korišćenje ili oštećenje nuklearnog objekta tako da bi moglo doći do ispuštanja ili opasnosti od ispuštanja radioaktivnog materijala ili upotrebom sile ili prijetnje ili zahtijevanje radioaktivnog materijala, uređaja za aktiviranje, raspršivanje ili emitovanje radioaktivnog materijala ili nuklearnog objekta, g) ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s ciljem ugrožavanja ljudskih života i h) ometanje ili zaustavljanje snabdjevanja vodom, električnom energijom ili drugim prirodnim resursom s ciljem ugrožavanja ljudskih života (Simović, Simović, 2021:42-44; Mijalković, Bajagić, Popović Mančević, 2023:129-143).

Izvršilac djela terorizma može biti svako lice. U pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje dvojak određeni cilj učinioaca: a) ozbiljno zastrašivanje građana ili prisiljavanje organa vlasti Republike Srpske da nešto izvrše ili ne izvrše ili b) ozbiljno narušavanje ili uništavanje osnovnih ustavnih, političkih, ekonomskih ili društvenih struktura Republike Srpske.

Za osnovno djelo je propisana kazna zatvora najmanje osam godina. Uz kaznu, učiniocu djela se obavezno izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta: a) objekta i druge nepokretnosti koji su korišćeni za terorističke aktivnosti i b) predmeti ili sredstva koji su namijenjeni ili su korišćeni za izvršenja djela terorizma. Ovo je jedinstveno rješenje koje ne poznaju ostali krivični zakoni u Bosni i Hercegovini.

Lakši oblik djela terorizma (stav 2.) postoji u slučaju prijetnje izvršenjem ili pripremanjem neke od više alternativno propisanih djelatnosti terorizma. Radnju izvršenja ovog djela čini prijetnja. To je usmena ili pisana izjava, najava, stavljanje u izgled nanošenja kakvog zla drugom licu. Međutim, prijetnja može biti ispoljena na simboličan način (gestovima, mimikom, pokretima ruku, konkludentnim radnjama i sl.). Za postojanje djela je bitno da se prijetnja odnosi na: a) izvršenje i b) pripremanje terorizma (Jovašević, Ikanović, 2012:206:208). Učinilac ovog djela može biti svako lice. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

Krivično djelo terorizma ima dva teža, kvalifikovana oblika ispoljavanja (Đorđević, 2011:192-193).

Prvi teži oblik djela (stav 3.), kao djelo kvalifikovano težom posljedicom, postoji ako je usljed preduzete radnje izvršenja nastupila teža posljedica koja se javlja u obliku: a) veliko razaranje i b) smrt jednog ili više lica (Popović, 2023:83-95). U odnosu na težu posljedicu, učinilac postupa sa nehatom kao oblikom krivice. Za ovo djelo je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna doživotnog zatvora.

Najteži oblik djela (stav 4.) je takođe djelo kvalifikovano težom posljedicom. Djelo u ovom obliku ispoljavanja postoji ako je pri preduzimanju radnje izvršenja učinilac neko lice s umišljajem lišio života. Ovdje je, dakle, umišljajno prouzrokovana smrtna posljedica, kvalifikatorna okolnost, za koju je alternativno propisana kazna zatvora najmanje petnaest godina ili kazna doživotnog zatvora.

PRIPREMANJE KRIVIČNIH DJELA TERORIZMA U KRIVIČNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

O pripremanju krivičnog djela uopšte

U savremenom krivičnom pravu pripremanje radnje (ili pripremanje) krivičnog djela ne predstavljaju kažnjivi stadijum u izvršenju krivičnog djela kao što je slučaj sa pokušajem, nepodobnim pokušajem ili svršenim krivičnim djelom u kojim slučajevima učinilac preduzima zakonom propisanu radnju izvršenja sa umišljajem, pri čemu slijede dva rezultata: a) svršeno krivično djelo – kada dolazi do prouzrokovanja promjene ili stanja na objektu napada ili b) pokušano krivično djelo – kada posljedica preduzete radnje izostane u potpunosti (Vuković, 2021:292-294). Ali, to ne isključuje mogućnost kažnjavanja za pripremanje radnje-pripremanje tačno određenog krivičnog djela, kada to zakon izričito propisuje (Babić, 2021:146-148).

Pod pripremnim radnjama se smatraju umišljajno preduzete djelatnosti kojima se stvaraju uslovi ili pretpostavke da izvršenje krivičnog djela uopšte ili za izvršenje krivičnog djela brže, lakše, jednostavnije ili efikasnije, odnosno da izvršeno krivično djelo ili učinilac ostanu neotkriveni ili krivica učinioca djela nedokazana (Stojanović, 2013:220-223). Budući da se radi o djelatnostima koje nisu zakonom propisane kao obilježje bića krivičnog konkretnog djela, rijetka su krivična zakonodavstva koja propisuju odgovornost i kažnjivost za njihovo preduzimanje (Čejović, 2002:292-296; Stojanović, 2022:221-224).

Prema odredbama člana 248. KZBiH, "Pripremanje krivičnog djela" (glava dvadesetdruga: "Dogovor, pripremanje, udruživanje i organizovani kriminal") se sastoji u: a) nabavljanju ili pripremanju sredstava, b) uklanjanje prepreke ili c) preduzimanje kakve druge radnje koja stvara uslove za neposredno učinjenje krivičnog djela koje je propisano zakonom Bosne i Hercegovine za koje se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna (Babić, Marković, 2008:220-223).

Kao posebne pripremanje radnje "određene sadržine, prirode ili značaja" smatra se stvaranje novog ili iskorišćavanje (preusmjeravanje djelovanja) postojeće grupe ili drugog udruženja sa ciljem vršenja krivičnih djela (Novoselec, 2004:271-272; Grozdanić, Škorić, Martinović, 2013:170-173). Takvo djelo KZBiH predviđa pod nazivom: "Udruživanje radi činjenja krivičnih djela" (član 249.). Ovo djelo se javlja u dva osnovna oblika ispoljavanja. To su: a) organizovanje grupe ljudi ili udruživanje na drugi način tri ili više lica u cilju izvršenja krivičnih djela koja su propisana zakonom Bosne i Hercegovine i b) postajanje pripadnikom grupe ljudi ili drugog udruženja tri ili više lica u cilju izvršenja krivičnih djela koja su propisana zakonom Bosne i Hercegovine (Simović, Šikman, 2017:73-96).

U slučaju tzv. "stvarnog kajanja" - postoji lakši, privilegovani oblik ispoljavanja ovog djela, za koji se učinilac može potpuno osloboditi od kazne, koji se javlja u dva vida: a) ako pripadnik grupe ljudi otkrije grupu ili pripadnik udruženja otkrije udruženje prije nego što je u njihovom sastavu ili za njih učinio krivično djelo i b) ako organizator otkrivanjem grupe ljudi ili udruženja ili na drugi način spriječi izvršenje krivičnog djela.

Krivični zakon Bosne i Hercegovine

Kao krivična djela pripremanja terorizma KZBiH poznaje: a) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c.) i b) organizovanje terorističke grupe (član 202d.).

"Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti" predstavlja krivično djelo iz člana 202.c. KZBiH. Ovo se djelo sastoji u osposobljavanju drugog lica za izradu ili korišćenje eksploziva, vatrenog oružja, drugog oružja, štetnih ili opasnih materija ili eksplozivnih naprava ili podučavanju o drugim konkretnim metodama, tehnikama i vještinama ili u stavljanju na raspolaganje drugom licu sredstava za obuku, prostorija ili drugog prostora na raspolaganje znajući da

će biti iskorišćeni u svrhu izvršenja nekog od zakonom taksativno navedenih krivičnih djela terorizma: a) uzimanje talaca, b) ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom, c) neovlašćeno pribavljanje i raspolaganje nuklearnim materijalom, d) ugrožavanje nuklearnog objekta, e) piratstvo, f) otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme, g) ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi, h) uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, i) zloupotreba telekomunikacionih znakova, j) terorizam, k) finansiranje terorističkih aktivnosti, l) javno podsticanje na terorističke aktivnosti i m) vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (Babić, 2023:219-230). Ovdje je, dakle, priprema radnja zbog visoko ispoljenog stepena težine, odnosno društvene opasnosti - predviđena kao samostalna radnja izvršenja (Turković et al., 2013:151).

Objekt zaštite djela je određen kao međunarodna bezbednost, dok se kao objekat napada mogu javiti: a) eksploziv, b) vatreno oružje, c) drugo oružje, d) štetne ili opasne materije i e) eksplozivne naprave.

Radnja izvršenja djela se sastoji u preduzimanju više alternativno zakonom određenih djelatnosti kao što su (Đorđević, Kolarić, 2020:294-297):

a) osposobljavanje drugog lica za izradu i korišćenje – pružanje osnovnih, dopunskih, produbljenih ili specijalnih znanja ili vještina ili unapređenje postojećih znanja ili vještina,

b) podučavanje drugog – obrazovanje, edukacija, upoznavanje drugog za sticanje znanja ili vještina i

c) stavljanje na raspolaganje drugom licu sredstava za obuku ili na drugi način stavljanje na raspolaganje prostorija ili prostora za koje zna da će biti upotrijebljeni za izvršenje određenih krivičnih djela. To je neposredno ili posredno omogućavanje ili olakšavanje drugom licu, jednokratno ili u dužem ili kraćem vremenskom periodu, sa ili bez naknade, u prisustvu učinioca djela ili bez toga da drugo lice dođe u dodir, u kontakt, u državinu, u mogućnost upotrebe sredstava za obuku ili pak prostora (otvorenog ili zatvorenog) za izvršenje nekog od krivičnih djela terorizma (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007:491-492).

Za postojanje djela je bitno da se ove radnje preduzimaju (Gačinović, 2015:95-116):

a) u odnosu na određene opšteopasne predmete kao što su: eksploziv, vatreno oružje, drugo oružje, štetne ili opasne materije i eksplozivne naprave i

b) u cilju izvršenja određenih međunarodnih krivičnih djela kao što su: uzimanje talaca, ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom, neovlašćeno pribavljanje i raspolaganje nuklearnim materijalom, ugrožavanje nuklearnog objekta, piratstvo, otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme, ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi, uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbednosti vazdušnog saobraćaja, zloupotreba telekomunikacionih znakova, terorizam, finansiranje terorističkih aktivnosti, javno

podsticanje na terorističke aktivnosti i obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti. Ovaj cilj mora da postoji na strani učinioca u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja, on treba da motiviše učinioca na pristupanje radnji, bez obzira na to da li je ovaj cilj ostvaren u konkretnom slučaju (Lutovac, Lutovac, 2023:79-94).

Djelo je svršeno samim momentom preduzimanja radnje izvršenja bez obzira na to da li je neko lice zaista na osnovu nje osposobljeno da preduzimanje nekog od zakonom navedenih krivičnih djela terorizma. Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje "cilj" učinioca.

Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje tri godine.

Drugo krivično djelo pripremanja krivičnih djela terorizma nosi naziv: "Organizovanje terorističke grupe" (član 202.d. KZ BiH). Ovo se djelo sastoji u organizovanju terorističke grupe ili na drugi način udruživanju najmanje tri lica radi izvršenja određenih krivičnih djela: a) uzimanje talaca, b) ugrožavanje lica pod međunarodnopravnom zaštitom, c) neovlašćeno pribavljanje i raspolaganje nuklearnim materijalom, d) ugrožavanje nuklearnog objekta, e) piratstvo, f) otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme, g) ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi, h) uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, i) zloupotreba telekomunikacionih znakova, j) terorizam, k) finansiranje terorističkih aktivnosti, l) javno podsticanje na terorističke aktivnosti, m) vrbovanje radi terorističkih aktivnosti i n) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (Turković et al., 2013:151). Ovdje se, takođe, radi o preduzimanju pripremnih radnji koje su zbog visokog stepena težine ili opasnosti dobile karakter samostalne radnje izvršenja. I ovde se kao objekat zaštite javlja međunarodna bezbjednost.

Radnja izvršenja djela je dvojako alternativno određena kao (Petrović, Jovašević, Ferhatović, 2016:309-310):

a) organizovanje terorističke grupe u vidu pronalazjenja, animiranja, pridobijanja i povezivanja više lica sa zajedničkim ciljem vršenja određenih krivičnih djela terorizma. Ova se radnja može javiti u dva oblika. To su: 1) osnivanje, stvaranje nove grupe i 2) iskorišćavanje postojeće grupe preusmjerenjem njenog delovanja. Teroristička grupa je (član 1. tačka 23. KZBiH) organizovana grupa koju čine najmanje tri lica, koja je formirana i djeluje u određenom vremenskom periodu u svrhu izvršenja nekog od krivičnih djela terorizma (Bodrožić, 2022:178-192) i

b) udruživanje – pronalazjenje, animiranje, povezivanje, pridobijanje na bilo koji način najmanje tri lica radi zajedničkog vršenja krivičnog djela terorizma (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007:491-492).

Cilj je ovako preduzetih pripremnih radnji – izvršenje nekog od zakonom taksativno nabrojanih međunarodnih krivičnih djela terorizma u širem smislu (katalog djela): a) uzimanje talaca, b) ugrožavanje lica pod međunarodno-

pravnom zaštitom, c) neovlašćeno pribavljanje i raspolažanje nuklearnim materijalom, d) ugrožavanje nuklearnog objekta, e) piratstvo, f) otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme, g) ugrožavanje bezbjednosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksni platformi, h) uništenje i uklanjanje znakova koji služe bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, i) zloupotreba telekomunikacionih znakova, j) terorizam, k) finansiranje terorističkih aktivnosti, l) javno podsticanje na terorističke aktivnosti, m) vrbovanje radi terorističkih aktivnosti i n) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (Stojanović, Delić, 2013:370-373).

Djelo je svršeno samim organizovanjem grupe ili udruživanjem (postizanjem saglasnosti volja tri ili više lica) za vršenje krivičnih djela bez obzira na to da li je neko od planiranih krivičnih djela zaista i započeto ili izvršeno u cijelosti.

Izvršilac djela može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj.

Za ovo je delo propisana kazna zatvora najmanje pet godina.

Lakši, privilegovani oblik djela, za koji je propisana kazna zatvora najmanje tri godine, čini lice koje postane pripadnik (član) terorističke grupe ili drugog udruženja za vršenje krivičnih djela ili koje na bilo koji drugi način učestvuje u aktivnostima terorističke grupe, uključujući i pružanje finansijske i bilo koje druge pomoći. Ovo se, pak, djelo preduzima sa dve alternativno propisane radnje izvršenja. To su (Jovašević, 2017:367-368): a) postajanje pripadnikom grupe – formalno stupanje u članstvo grupe (usmenim ili pisanim pristankom, saglasnošću) ili faktičkim učešćem u vršenju djelatnosti u sprovođenju plana (cilja) grupe. Grupa ljudi je (član 1 tačka 20. KZ BiH) udruženje od najmanje tri lica koja su povezana radi činjenja krivičnih djela, pri čemu svako od njih daje svoj udio u izvršenju krivičnog djela i b) učestvovanje na bilo koji drugi način – sudjelovanje davanjem svog ličnog doprinosa učešću u radnji izvršenja u aktivnostima terorističke grupe, uključujući pružanje finansijske i bilo koje druge pomoći (Đorđević, Kolaric, 2020:294-297).

Pripadnik terorističke grupe koji otkrije grupu prije nego što je u njenom sastavu ili za nju učinio krivično djelo - kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, ali se iz kriminalnopolitičkih razloga može i potpuno osloboditi od kazne. Ovo je poseban oblik tzv. "stvarnog kajanja" koji postoji ako su ispunjena dva uslova: a) lice postaje pripadnikom grupe, b) lice otkriva, prijavljuje svoju grupu nadležnim državnim organima (u cijelosti ili pojedinih članova, odnosno njenog djelovanja, usmeno ili u pisanoj formi, neposredno ili posredno) i c) grupa se prijavljuje u određeno vrijeme - prije nego što je lice uopšte u njenom sastavu ili za nju učinilo bilo koje krivično djelo, kao izvršilac ili saučesnik (Đorđević, Đorđević, 2020:232).

Krivični zakonik Republike Srpske

KZRS predviđa sljedeća djela pripremanja terorizma: a) stvaranje terorističkih grupa ili organizacija (član 301.), b)

vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela (član 303.) i c) formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (član 304.).

KZRS (član 301.) predviđa djelo pod nazivom: "Stvaranje terorističkih grupa ili organizacija" koje se sastoji u uspostavljanju ili organizovanju grupe ili terorističke organizacije ili na bilo koji drugi način udruživanju više lica radi izvršenja krivičnih djela terorizma, kao i krivičnog djela oštećenje ili uništenje javnih uređaja, oštećenje brana i vodoprivrednih objekata ili nekog drugog djela koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civilnog lica ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, ako je takvo djelo upravljeno na zastrašivanje građana ili prisiljavanje organa vlasti u Republici Srpskoj da izvrši ili ne izvrši neku radnju (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2021:611-624). Ovdje je inkriminisana priprema djelatnost organizovanja zločinačkog udruženja kao samostalno krivično djelo.

Radi se o pripremnim radnjama za vršenje više zakonom taksativno nabrojanih krivičnih djela. To su sljedeća krivična djela: a) terorizam, b) oštećenje ili uništenje javnih uređaja, c) oštećenje brana i vodoprivrednih objekata ili d) drugo djelo koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civilnog lica ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, pod uslovom da je takvo djelo upravljeno na zastrašivanje građana ili prisiljavanje organa vlasti u Republici Srpskoj da izvrši ili ne izvrši neku radnju (Ilić, 2021:309-329).

Objekt zaštite je pravni poredak.

Radnja izvršenja djela je dvojako alternativno određena kao: a) uspostavljanje ili b) organizovanje grupe ili terorističke organizacije ili udruživanja više lica na bilo koji drugi način (Delić, 2021:447-449). To su različite djelatnosti pronalazanja, animiranja, pridobijanja ili povezivanja više lica sa ciljem da grupa, teroristička organizacija ili drugo udruživanje više lica radi izvršenja taksativno navedenih krivičnih djela terorizma, ali i drugih krivičnih djela koja su, između ostalog, upravljena na zastrašivanje (izazivanje straha, osjećanja lične nesigurnosti) građana ili prisiljavanje (prinudavanje) organa vlasti u Republici Srpskoj da izvrši ili ne izvrši neku radnju (Aladžić, Mijatović, 2022:283-293).

Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj.

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina. Uz kaznu se učiniocu djela (stav 6.) obavezno izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta - objekta i druge nepokretnosti koje su korištene za terorističke aktivnosti, kao i predmeta ili sredstava koji su namijenjeni za pripremanje izvršenja terorističkih djela.

Poseban oblik djela se javlja u dva vida ispoljavanja (st. 2. i 3.). To su: a) postajanje pripadnikom grupe ili terorističke organizacije – djelatnost usmenog ili pisanog davanja saglasnosti volje za stupanje u članstvo grupe ili organizacije ili pak faktičkim, fizičkim neposrednim preduzimanjem djelatnosti iz sastava njihovog plana djelovanja, b) pružan-

je pomoći grupi ili terorističkoj organizaciji na drugi način – preduzimanje bilo koje psihološke ili fizičke, neposredno ili posredno, preduzete djelatnosti kojom se omogućava ili olakšava, odnosno kojom se stvaraju uslovi ili pretposavke za djelovanje grupe ili terorističke organizacije, c) učešće, učestvovanje na bilo koji način, u bilo kojoj mjeri u aktivnostima grupe ili terorističke organizacije i d) podsticanje, podržavanje ili pomaganje na bilo koji drugi način u stvaranju terorističke organizacije – preduzimanje djelatnosti podstrekavanja ili pomaganja u pogledu stvaranja nove ili iskorišćavanja postojeće grupe ili terorističke organizacije, bez obzira na to da li je ona na bilo koji način izvršila ili pokušala neko od krivičnih djela terorizma radi kojih je upravo osnovana (Turković et al., 2013:151).

Za poseban oblik djela, bez obzira na vid ispoljavanja, propisana je kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina.

Krivično djelo iz člana 301. KZRS ima dva lakša, privilegovana oblika ispoljavanja za koje je, iz kriminalnopolitičkih razloga, propisano blaže kažnjavanje zbog “stvarnog kajanja”, naime, zbog naknadno preduzete radnje od strane izvršilaca ovog djela.

Prvi lakši oblik djela (stav 4.) čini pripadnik grupe ili terorističke organizacije koji otkrivanjem grupe ili terorističke organizacije ili na neki drugi način spriječi izvršenje planiranih krivičnih djela. Ovo djelo čine sljedeći elementi bića: a) radnju izvršenja preduzima određeno lice - pripadnik grupe ili terorističke organizacije, a ne i neko drugo lice, b) radnja izvršenja je sprječavanje izvršenja planiranih krivičnih djela terorizma. Ono se sastoji ili u nepreduzimanju svih zakonom propisanih djelatnosti koje ulaze u zakonski opis radnje izvršenja ovog krivičnog djela, odnosno u otklanjanju posljedica koje mogu da nastupe ili su već nastupile, tako da ne nastupi štetno dejstvo posljedice na objektu napada i c) radnja izvršenja se preduzima na više alternativno propisanih načina kao što su: 1) otkrivanje grupe ili terorističke organizacije – podnošenje usmene, pisane (potpisane ili nepotpisane), anonimne ili pseudonimne prijave nadležnim državnim organima (policija, tužilaštvo, sud ili drugi državni organi) o grupi ili organizaciji, njenom članstvu, organizacionoj strukturi, ciljevima, planovima ili sl. i 2) sprječavanje izvršenja planiranih krivičnih djela terorizma na bilo koji drugi način (Đorđević, Kolarić, 2020:299-301).

Za ovo djelo zakon propisuje blažu kaznu - kaznu zatvora do tri godine, ali i mogućnost (fakultativnu) potpunog oslobođenja od kazne učinioca djela.

Drugi lakši oblik djela (stav 5.) čini pripadnik grupe ili terorističke organizacije koji otkrije grupu ili terorističku organizaciju prije nego što je u njihovom sastavu ili za njih izvršio neko drugo krivično djelo. Ovo djelo čine sljedeći elementi bića: a) radnju izvršenja preduzima određeno lice - pripadnik grupe ili terorističke organizacije, a ne i neko drugo lice, b) radnja izvršenja je otkrivanje grupe ili terorističke organizacije. To je djelatnost podnošenja usmene,

pisane (potpisane ili nepotpisane), anonimne ili pseudonimne prijave nadležnim državnim organima (policija, tužilaštvo, sud ili drugi državni organi) o grupi ili organizaciji, njenom članstvu, organizacionoj strukturi, ciljevima, planovima i c) radnja izvršenja se mora preduzeti u određeno vrijeme - prije nego što je učinilac u sastavu grupe ili terorističke organizacije ili za njih izvršio neko od krivičnih djela radi čijeg ostvarenja je grupa, odnosno organizacija upravo formirana (Stajić, Mirković, 2021:395-413).

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora do dvije godine, ali se učinilac djela može i potpuno osloboditi od propisane kazne.

Drugo krivično djelo pripremanja terorizma u KZRS nosi naziv: “Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela” (član 303. st. 2. i 3.). Djelo se sastoji u dogovaranju sa drugim licem (licima) izvršenja krivičnih djela terorizma, u pozivanju drugog lica da se pridruži grupi ili udruženju koja imaju za cilj vršenje krivičnih djela terorizma ili u davanju uputstva o izradi i korišćenju eksploziva ili eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili u obučavanju drugog lica za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju krivičnih djela terorizma ili u davanju sredstava ili u ustupanju prostora za obuku u namjeri izvršenja krivičnih djela terorizma (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2021:611-624). Ovdje se takođe radi o kažnjivim pripremnim radnjama kroz stvaranje uslova ili pretpostavki za izvršenje bilo koga od krivičnih djela terorizma, kao i drugih djela koja se preduzimaju u cilju zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti u Republici Srpskoj bez obzira na to da li je do njihovog izvršenja zaista i došlo u konkretnom slučaju. Objekt zaštite je pravni poredak.

Radnju izvršenja djela predstavljaju zakonom alternativno propisane djelatnosti: a) dogovaranje (postizanje saglasnosti volja) sa drugim licem (licima) vršenja krivičnih djela, b) pozivanje (podsticanje, psihološka djelatnost uticanja na volju) drugog lica da se pridruži grupi ili udruženju koja imaju za cilj vršenje krivičnih djela, c) davanje uputstava o izradi i korišćenju eksploziva ili eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija, d) obučavanje (osposobljavanje) drugog lica za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju krivičnih djela, e) davanje sredstava za vršenje krivičnih djela ili f) ustupanje (stavljanje na raspolaganje) prostora za obuku (Jovašević, Miladinović Stefanović, 2023:522-523). Za postojanje djela je potrebno da se radnja izvršenja preduzima u određenoj namjeri - u namjeri izvršenja krivičnih djela terorizma kao i drugih djela koja se preduzimaju u cilju zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti u Republici Srpskoj, bez obzira na to da li je ova namjera u konkretnom slučaju ostvarena ili ne.

Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj, koji u pojedinim slučajevima dobija karakter direktnog umišljaja koji kvalifikuje namjera učinioca.

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina. Uz kaznu se učiniocu djela obavezno

izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta (stav 4.) - objekata i druge nepokretnosti, kao i predmeta ili sredstava koja su korišćena ili su bila namijenjena za terorističku obuku, vrbovanje i vršenje terorističkih djela.

Poslednje krivično djelo pripremanja terorizma nosi naziv: "Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama" (član 304. KZRS). Ono se sastoji u vrbovanju, pozivanju, obučavanju, opremanju, organizovanju ili mobilisanju na drugi način pojedinaca ili grupe lica sa ciljem pridruživanja stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima ili u pridruživanju stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima. Ovdje su djelatnosti podstrekavanja, odnosno pomaganja izgubile karakter saučesničkog doprinosa, te dobile karakter pripremanja izvršenja krivičnog djela terorizma, što ukazuje na visok stepen težine, prirode, karaktera i opasnosti njihovog ispoljavanja (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2021:611-624). Objekt zaštite je međunarodna bezbjednost.

Radnju izvršenja čini više alternativno propisanih djelatnosti. To su (Andrić, Kovač, 2021:107-121): a) vrbovanje – agitovanje, propagiranje u smislu preduzimanja psiholoških djelatnosti uticanja na volju drugih lica, b) pozivanje – uticanje na volju drugog lica u smislu izazivanja donošenja nove ili učvršćivanja postojeće, nedovoljno čvrste, kolebljive odluke određene sadržine, c) obučavanje – obrazovanje drugog lica u smislu prenošenja osnovnih, posebnih, dopunskih ili specijalnih znanja ili vještina, d) opremanje – pribavljanje drugom licu odgovarajuće opreme, sredstava, oruđa ili materijala za obavljanje određenih djelatnosti, e) organizovanje – pronalazjenje, animiranje, pridobijanje ili povezivanje više lica sa zajedničkim ciljem, f) mobilisanje – animiranje, aktiviranje drugih lica ili g) pridruživanje – priključivanje, usmenom ili pisanom saglasnošću ili faktičkim preduzimanjem pojedinih aktivnosti u sklopu stranih paravojnih ili parapolicijskih formacija koje se bave terorističkim aktivnostima (Delić, 2021:449-451).

Za postojanje djela je potrebno ispunjenje još dva elementa vezana za radnju izvršenja koja se preduzima: a) u odnosu na pojedinaca ili grupu lica, koji moraju biti poznati, obuhvaćeni sviješću učinioca djela i b) sa određenim ciljem - sa ciljem pridruživanja stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima, bez obzira na to da li je takav cilj ostvaren u konkretnom slučaju.

Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje određeni cilj učinioca. Taj cilj, kao unutrašnji podstrek ili pokretač učinioca na preduzimanje radnje izvršenja - mora da postoji u vrijeme izvršenja djela. To je cilj pridruživanja stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima.

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina. Pored kazne, sud učiniocu djela obav-

ezno izriče mjeru bezbjednosti oduzimanja predmeta – a) objekata za obučavanje i b) finansijskih i svih drugih sredstava koja su korišćena ili su bila namijenjena za vršenje ovog krivičnog djela.

Djelo ima dva posebna oblika ispoljavanja.

Prvi poseban oblik djela (stav 2.) se sastoji u prikupljanju finansijskih ili drugih sredstava, sačinjavanju planova, dogovaranju sa drugima, vrbovanju drugoga ili preduzimanju bilo koje druge radnje kojom se stvaraju neposredni uslovi za formiranje i obučavanje grupe radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama. Ovom inkriminacijom se, zapravo, preduzimaju pripremne radnje za izvršenje krivičnog djela koje nosi naziv: "Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama" (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2017:219-221).

Krivično djelo iz člana 304. KZRS u ovom obliku ispoljavanja se može preduzeti sa više alternativno propisanih radnji izvršenja. To su: a) prikupljanje – neposredno ili posredno dolaženje u posjed, u državinu - finansijskih ili drugih sredstava, b) sačinjavanje planova – sastavljanje usmeno ili u pisanoj formi planova, dogovora, saglasnosti volja dva ili više lica o preduzimanju određenih aktivnosti, c) dogovaranje – postizanje saglasnosti volja dva ili više lica – određenog dogovora ili dogovora sa određenom sadržinom, d) vrbovanje drugog – pozivanje ili podsticanje drugog lica na donošenje određene odluke ili odluke sa određenom sadržinom i e) preduzimanje bilo koje druge radnje kojom se stvaraju neposredni uslovi za formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (Jovašević, Miladinović Stefanović, 2023:522-523). Za ovo je djelo propisana kazna zatvora u trajanju od dvije do petnaest godina.

Drugi poseban oblik djela (stav 3.) se sastoji u upućivanju poruke javnosti javno, putem sredstava informisanja ili na bilo koji drugi način u cilju podsticanja drugog na izvršenje krivičnog djela formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2021:623-624). Radnja izvršenja je upućivanje – slanje, emitovanje, otpravljanje poruke (izjave volje ili misli određene sadržine) koja je upućena javnosti, dakle, individualno neodređenom broju lica (ne tačno određenom licu koje je učiniocu djela poznato). Ova se radnja izvršenja preduzima: a) na određeni način: 1) javno, 2) putem sredstava javnog informisanja ili 3) na bilo koji drugi način i b) sa određenim ciljem - u cilju podsticanja drugog na formiranje i obučavanje grupe radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama, bez obzira na to da li je ovaj cilj (kao podstrek, unutrašnji pokretač učinioca na akciju) uopšte ostvaren u konkretnom slučaju (Lakušić, Lolić, 2021:389-400). Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju jedne do deset godina.

Pored osnovnog i posebnog oblika ovog djela, ono ima još dva oblika ispoljavanja. To su: a) teži, kvalifikovani oblik i b) lakši, privilegovani oblik djela.

Teži oblik djela (stav 4.) postoji ako je radnja izvršena bilo kog oblika pojavnog ispoljavanja izvršena od strane više dva lica koja su se udružila za vršenje ovog djela. Dakle, u ovom slučaju dva ili više lica preduzimaju iste ili različite djelatnosti, na istom ili različitim mjestima, u isto ili različito (sukcesivno) vrijeme, koje treba da vode istom cilju, istom rezultatu. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina.

Konačno, lakši oblik djela (stav 5. KZRS) je predviđen iz kriminalnopolitičkih razloga, za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do dvije godine. Međutim, učinilac se, zavisno od nahođenja suda u konkretnom slučaju, može i potpuno osloboditi od kazne. Ovo djelo čini lice koje otkrije grupu koja je formirana radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama ili vodeće članove takve grupe prije nego što je djelo otkriveno ili je na taj način spriječeno izvršenje djela (Životić, 2021:76-87). Ovo djelo karakterišu dva konstitutivna elementa: a) učinilac djela je otkrio grupu ili vodeće članove grupe. To znači da je on usmeno ili u pisanoj formi, potpisano, anonimno ili pseudonimno, prijavio nadležnim državnim organima (policija, tužilaštvo, sud) bilo grupu (stranu paravojnu ili parapolicijsku formaciju) ili vodeće članove grupe i b) učinilac djela je radnju otkrivanja preduzeo u određeno vrijeme - prije nego što je djelo otkriveno ili je na taj način spriječeno izvršenje djela.

ZAKLJUČAK

Brojna savremena krivična zakonodavstva, pa tako i pozitivno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine uspostavljaju sistem krivične odgovornosti i kažnjivosti u cilju sprječavanja ili suzbijanja krivičnih djela terorizma. Propisana je individualna odgovornost fizičkih lica kao neposrednih izvršilaca ovih krivičnih djela, ali i njihovih saučesnika. Pored toga, zbog visoko ispoljene društvene opasnosti i težine, kod ovih krivičnih djela dolazi od odstupanja od opštih pravila o krivičnoj odgovornosti, koja se proširuje i na prethodnu fazu – na fazu pripremanja (pripremnih radnji) izvršenja krivičnih djela terorizma bez obzira na oblik ili vid pojavnog ispoljavanja. Tome doprinose i relevantni međunarodni standardi koji uspostavljaju temelje odgovornosti učinioca za samo pripremanje izvršenja krivičnih djela terorizma. Radi se, naime, o djelatnostima kojima se sa umišljajem stvaraju uslovi, okolnosti ili pretpostavke da bi se neko od krivičnih djela terorizma uopšte izvršilo ili da bi se takvo delo izvršilo na brži, lakši, jednostavniji ili prikriveniji način. Upravo KZBiH, odnosno KZRS predviđaju pripremanje kao posebna samostalna krivična djela koja se javljaju u više oblika ili vidova ispoljavanja za koje su propisane različite kazne zatvora.

LITERATURA

Aladžić, M. & Mijatović, M. (2022) Krivično zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini o terorizmu. *Baština*, Leposavić, 56, str. 283-293.
Amidžić, G. (2017) *Povezanost organizovanog kriminala i teroriz-*

ma kao pretnja bezbednosti Bosne i Hercegovine. Banja Luka: NIGD Enigmatika.

- Andrić, J. & Kovač, M. (2021) Savremeni terorizam kao pretnja bezbednosti". *Bezbednost*. Beograd, 2 str. 107-121.
- Babić, M. & Marković, I. (2007) *Krivično pravo. Posebni dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.
- Babić, M. & Marković, I. (2008) *Krivično pravo. Opšti dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.
- Babić, M. (2021) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske. Opšti dio*, Banja Luka: Grafomark.
- Babić, U. (2023) Preventivne mere u borbi protiv terorizma". *Mega-trend revija*, Beograd, 1, 219-230.
- Blagojević, V. (2017) *Terorizam kao oblik ugrožavanja šticehenih ličnosti i mjere zaštite*. Istočno Novo Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bodrožić, I. (2022) *Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Brkić, Z. (2017) *Međunarodni terorizam kao međunarodni zločin*. Doktorska disertacija. Mostar: Pravni fakultet.
- Buljubašić, M., Azinović, V. (2023) *Krivično procesuiranje stranih terorističkih boraca u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Atlantska inicijativa.
- Čejović, B. (2002) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Službeni list.
- Delić, N. (2021) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Derenčinović, D. (2021) *Ogledi o pravu i pravdi u dvije Europe: putovi i stranputice europskog kaznenog prava od Strasbourga do Bruxellesa*. Zagreb: Narodne novine.
- Dorđević, Đ. (2011) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
- Dorđević, Đ. & Kolarić, D. (2020) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Dorđević, M. & Dorđević, Đ. (2020) *Krivično pravo*. Beograd: Pro-juris.
- Gaćinović, R. (2015) *Antiterorizam*. Beograd: Službeni glasnik.
- Grozđanić, V., Škorić, M. & Martinović, I. (2013) *Kazneno pravo. Opći dio*. Rijeka: Pravni fakultet.
- Henriksen, A. (2019) *International law*. Oxford: University Press.
- Ilić, A. (2021) Discourse on Modern Terrorism. *Crimen*. Beograd, 3, 309-329.
- Ivanović, A. (2015) Evropsko krivično pravo - istorijski razvoj, izazovi i perspektive. *Pravne teme*. Novi Pazar, 5, str. 110-135.
- Jovanović, A. (2022) *Međunarodno krivično pravo*. Beograd: Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo.
- Jovašević, D. (2009) Evropsko krivično pravo u sistemu međunarodnog krivičnog prava. *Evropsko zakonodavstvo*. Beograd, 29-20, str. 18-41.
- Jovašević, D. Ikanović, & V. (2012) *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Jovašević, D. (2017) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Dosije.
- Jovašević, D., Mitrović, L. & Ikanović, V. (2017) *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.

- Jovašević, D., Mitrović, L. & Ikanović, V. (2021) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske*. Banja Luka: Službeni glasnik.
- Jovašević, D. & Miladinović Stefanović, D. (2023) *Krivično pravo. Posebni deo*. Niš: Pravni fakultet.
- Lakušić, M. & Lolić, S. (2021) Terorizam kao savremeni izazov bezbednosti. *Megatrend revija*. Beograd, 4, str. 389-400.
- Lutovac, S., Lutovac, N. (2023) *Terorizam*. Beograd: Megatrend univerzitet.
- Marković, Ivana (2012) Evropsko krivično pravo – pojmovno određenje i stanje posle Lisabonskog ugovora. *Pravni život*, Beograd, 12, str. 503-520.
- Mijalković, S., Bajagić, M. & Popović Mančević, M. (2023) *Organizovani kriminal i terorizam*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Novoselec, P. (2004) *Opći dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Pavišić, B., Grozdanić, V. & Veić, P. (2007) *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Pavišić, B., Kamber, K. & Parenta, I. (2016) *Kazneno pravo Vijeća Europe. Izvori, komentari, praksa*. Rijeka: Paradox.
- Petrović, B., Jovašević, D. (2005) *Krivično pravo 2. Posebni dio*. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Petrović, B., Jovašević, D. & Ferhatović, A. (2016) *Krivično pravo 2*. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Popović, P. (2023) *Strategija u kontroli terorizma sa osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*. Banja Luka: Fakultet bezbjednosnih nauka.
- Ramić, A. (2019) *Terorizam i njegovo finansiranje u svijetu i u Bosni i Hercegovini*. Tešanj: Planjax komerc.
- Satzger, H. (2018) *International and european criminal law*. München: C.H.Beck.
- Sijerčić, Čolić H. (2012) Izazovi evropskog krivičnog prava - obaveze države u oblasti krivičnog zakonodavstva". *Godišnjak Pravnog fakulteta*, Sarajevo, 55, str. 345-365.
- Simović, M. (2003) Krivična djela terorizma u krivičnom zakonodavstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Kriminalističke teme*, Sarajevo, 1-2, str. 95–122.
- Simović, M., Simović, M. V. (2011) Terorizam u praksi Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i bivšeg Doma za ljudska prava Bosne i Hercegovine, U: "Suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulative", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, str. 77–99.
- Simović, M. & Šikman, M. (2017) "Terorizam - zločin vs norma". *Kriminalističke teme*, Sarajevo, 1-2, str. 73-96.
- Simović, M., Simović, V. (2021) *Krivično pravo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Posebni dio*. Banja Luka: Grafomark.
- Simović, M. et al. (2022) *Pravni položaj lica osuđenih za krivična djela terorizma u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: Grafomark.
- Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 75/2017 i 31/2023.
- Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023.
- Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori, broj 14/2007.
- Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj 19/2020.
- Službeni glasnik Republike Srpske broj 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021 i 73/2023.
- Stajić, Lj. & Mirković, V. (2021) Nova uloga terorizma danas. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*. Novi Sad, 2 str. 395-413.
- Stanković, N. (2014) *Terorizam i finansiranje terorizma*. Brčko: Evropski univerzitet.
- Stanković, N. (2018) *Međunarodno krivično pravo*. Tuzla: Evropski univerzitet Kallos.
- Stojanović, Z. (2013) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Stojanović, Z. & Delić, N. (2013) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Stojanović, Z. & Kolarić, D. (2020) *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta, terorizma i korupcije*. Beograd: Pravni fakultet.
- Stojanović, Z. (2022) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Dosijske.
- Šikman, M. (2018) *Krivično djelo terorizam u sudskoj praksi u Bosni i Hercegovini. Bezbjednost, policija, građani*, Banja Luka, 1, str. 21-42.
- Šikman, M. (2021) *Terorizam. Pravni okvir i sudska praksa*. Banja Luka: Fakultet bezbjednosnih nauka.
- Škrbić, Ž. (2017) Terorizam u Evropi i u Bosni i Hercegovini. *Bezbjednost, policija, građani*, Banja Luka, 1 str. 59-68.
- Škulić, M. (2022) *Međunarodno krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Turković, K. et al. (2013) *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Vuković, I. (2021) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Zovko, I. (2022) *Međunarodno kazneno pravo*. Mostar: Sveučilište u Mostaru.
- Životić, I. (2021) *Terorizam i bezbednost Srbije*. Beograd: Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbednosti.

Criminal Offenses of Terrorism in the Criminal Law of Bosnia and Herzegovina

Academician prof. dr Miodrag N. Simović

full member of the Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina, full professor at the Faculty of Law, University of Bihać, professor emeritus, msimovic@anubih.ba, <https://orcid.org/0000-0001-5116-680X>

Prof. dr Vladimir M. Simović

prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina, full professor at the Faculty of Security and Protection Independent University in Banja Luka, vlado_s@blic.net, <https://orcid.org/0009-0002-9640-6488>

Abstract: Definitions of terrorism are usually complex and controversial and because of the known intensity of violence terrorism has developed in its popular use intense stigma. It was first time that has been used in) in 1790 to denote terror which were used by the revolutionaries during the French Revolution against their own opponent. The work is structured in three fundamental parts. In the first part criminal acts of terrorism in international criminal law are analyzed. The second part of the paper examines terrorism in the criminal law of Bosnia and Herzegovina (criminal laws of Bosnia and Herzegovina and other criminal laws in Bosnia and Herzegovina). The third part of the paper examines the preparation criminal acts of terrorism in the criminal law of Bosnia and Herzegovina, namely in general, in the Criminal Code of Bosnia and Herzegovina and the Criminal Code Republika Srpska. The article shows how Bosnia and Herzegovina solved it the issue of the legislative framework of acts of terrorism.

Keywords: terrorism, criminal act, criminal law, responsibility, international standards.